

ÉVADÁTVILÁGÍTÁS

SZABÓ ISTVÁN

Színházi kínálat Pesten,
1997-98

Az alábbi fejtegetés - hogy ne használjuk a manapság egyre fenyegetőbben hangzó vizsgálat szót - a főváros színházi kínálatáról szól. Eredményes akkor lesz, ha sikerül bizonyítania egy ilyen típusú megközelítés létjogosultságát, azaz egyértelművé válik, hogy a felhalmozott adatok, tények segítenek mélyebben megismerni, megérteni - és folyamatában talán még megváltoztatni - a jelenlegi színházi struktúrát. Korábbi írásaim és minisztériumi működésem bizonyították, hogy nem tartozom a mindenáron változtatni akarók népes táborába, miközben egy percig sem gondolom megváltoztathatatlannak a fennállót. Célkitűzésem óvatosságát azzal indokolhatom, hogy ez a munka is része lehet annak a programnak, amelynek legfontosabb elemei az alapkérdések megfogalmazása, a régi fogalmak felülvizsgálata és a tények rendszerezett dokumentálása. Ezt a programot ugyan senki sem hirdette meg, de nap mint nap találkozunk olyan gondolatokkal, olykor írásokkal, amelyek - ha nem is elsősorban tartalmukkal, de szándékuk szerint - mindenképpen, mégis egyazon gondolkodási irányba mutatnak.

Budapest szerencsés helyzetben van. Ez az egyetlen olyan magyar város, amelyben valóságos színházi kínálatról beszélhetünk, hiszen itt az előadások egymás igazi vetélytársai, választás elé állítják a közönséget, azaz az igények kielégítésére több lehetőség kínálkozik. Ezzel szemben ahol egy színház van, a döntési lehetőség arra korlátozódik, hogy valaki elfogadja-e vagy elutasítja a felkínált előadást.

Budapest tehát nem az „eszi, nem eszi, nem kap más” diktátuma szerint terveznek a színházak művészeti vezetői, hanem kénytelenek a közönség visszajelzéseit is figyelembe venni. Lehetőségeik azonban sokkal gazdagabbak annál, semhogy a közönség igényeinek szolgáló kielégítésében merülne ki. Sőt, e lehetőségek nagyobb része még csak nem is a korszerű marketingtechnikákban, a divatos manipulációs mechanizmusokban rejlik, hanem a jelenlegi struktúra eszköztárának kihasználásával is mozgósítható. Ezen a ponton le kell szögezmem: azokkal értek egyet, akik szerint az állandó társulatok által játszott repertoár biztosítja a legnagyobb választékot, bár fajlagos költségei jelentősek. Alapállásom tehát számos vonatkozásban kritikus, mondandóm azonban lényegében a fennálló rendszer mellett

érvel. Későbbi - ezen a tanulmányon részben túlmutató - végiggondolásra a formai sokféleség vizsgálatát és a látszólag egymást kizáró struktúrák illeszthetőségének problematikáját ajánlom.

Az alapkérdések tisztázása

Természetesen minden budapesti színházi esemény része a kínálatnak. Mégis szűkíteniünk szükséges ezt a kört, mivel mindent elsősorban a közönség oldaláról kell végiggondolnunk. Ezért kihagyjuk áttekintésünkben az egyedi színházi eseményeket, vendégjátékokat, tehát mindazt, amit - megismételhetlenségénél fogva - inkább elmulasztani lehet, semmint választani, és csak az olyan előadásokkal foglalkozunk, amelyeket előbb-utóbb megtekinthet az érdeklődő közönség. Az igény folytonosságát a színház éppen a darabok műsoron tartásával ismeri el. A kínálat részének azokat az előadásokat tekintjük, amelyeket a közönség egy meghatározott időszakon belül választhat. A kényszerű időbeli lehatárolás miatt elemzésünkbe olyan előadások is belekerülhetnek, amelyeknek jelenléte alkalminak tűnik, ezeket azonban az időhatárok előtt vagy után sokszor játszották.

El kellett döntenünk, milyen időszakot vizsgáljunk. A közönség a havi műsorból választ, s ez az időegység a színházi tervezésnek is az alapja. A sok bemutató, a viszonylag nagy repertoárok s az ezzel járó látszólag rendszertelen változások mégis arra készítettek, hogy egy teljes évad kínálatát vizsgáljuk. Ahol szükséges, ott - akár átlagolással, akár az adatok konkrét lehatárolásával - visszatérhetünk a havi műsorok értékeléséhez. A legutolsó lezárt időszak, amellyel kapcsolatban teljes körű információra számíthatunk, az 1997-98-as évad.

Az eredetileg elképzelt teljességből több ponton engednünk kellett. A főváros színházi életének azzal a területével foglalkozunk, amely belső tartalmait illetően viszonylag homogénnek mondható. Ide tartoznak az állami és önkormányzati színházak - ezeket a továbbiakban támogatott színházaknak nevezem -, valamint a színházi vállalkozások, magánszínházak. A megszorítás eredményeként a színházi élet egyik legfontosabb területe kerül most zárójelbe: az alternatív színházak köre. Jó lenne, ha a közeljövőben valaki e vonatkozásban is vállalkozna egy hasonló közelítésű, de a

sajátosságokat maximálisan figyelembe vevő áttekintésre.

A kiválasztott színházi kör homogeneitását elsősorban az előadások résztvevőinek személye és az előadott művek - szerzőjük nevével fémjelzhető - irodalmi alapanyaga teremti meg. Másképp fogalmazva ez azt jelenti, hogy a színészek ezen a körön belül nemcsak átszerződnek egyik színházból a másikba, hanem egyre gyakrabban fordul elő, hogy az évad során több színházban is játszanak. Ezeket a mozgásokat külön szeretnénk majd megvizsgálni, mivel a társulati rendszer előbb-utóbb újbóli meghatározásra szorul. A bemutatott művek ma még szerzőik, műfajuk, keletkezésük ideje stb. szerint összerendezhetők, bár ez a homogeneitás is megbomlani látszik, hiszen a klasszikusok újraírása, a művek rendezői átértelmezése, a kanavásszerű alapanyagok terjedése a tipizálást talán már ma is vitathatóvá teszi.

Műfaji okoknál fogva teljesen külön kezeljük majd az operát, amelyet a zenés színház leginkább elkülönülő, zárt világának tekintünk, és amelyből - lévén Budapesten egyetlen operaház - egyáltalán nincs átjárás más színházak felé. Sajátos közönsége okán kell külön foglalkoznunk a gyermekeknek szóló előadásokkal, mivel ebben az esetben a nézők nem vesznek részt igényeik kifejezésével az előadások létrehozói és a potenciális közönség közötti termékeny kölcsönhatás kialakításában.

Az alábbiakban egy viszonylag megbízható adatbázis felhasználásával készítettünk különböző metszeteket a fővárosi színházakról, elsősorban azok műsoráról. Az adatok összegyűjtésének szisztematikus munkáját az ELTE kulturális menedzser szakának hallgatói végezték. (Köszönet kitartásukért, hangsúlyozzom.) A színházvezetők és a művészeti titkárok megértették, hogy csak olyan adatokat kérünk, amelyek nyilvánosak. Ugyanakkor néhány hónappal az évad után sem tudtak mindenhol megadni olyan alpinformációkat, hogy melyik nap mit játszott a színház, mi volt az aznapi szereposztás, mikor volt a mű bemutatója, hányadik előadás volt egy bizonyos napon stb. Az adatokat, ahol lehetett, kiegészítettük, majd feldolgoztuk. Eredeti elképzelésünkhöz képest tulajdonképpen csak a színeszi jelenlét, a színészfoglalkoztatás elemzése lett jelentősen szegényebb. A módszert azonban itt is bemutatjuk, annak reményében, hogy

ez a rengeteg információ fenntartónak, színházcsinálónak, támogatónak, látogatónak egyaránt hasznára lehet.

A színházak

A budapesti előadások túlnyomó többsége ma is üzemszerűen működő, társulattal rendelkező repertoárszínházban valósul meg. E megfogalmazás minden eleménél megállhatunk egy pillanatra. Az üzemszerű működés a folyamatos - *en suite* - játszás esetén eredményezi a legalacsonyabb fajlagos költségeket, sajátos viszonyaink között azonban éppen ez a forma hiányzik a választékból; már csak ezért sem jöhetett létre nullszaldós vagy profitra törekvő színjátszás. A támogatott színházaknál a biztosított anyagi háttér módját ad rá - ezért a tulajdonos meg is követeli -, hogy lehetőleg mindennap feltsomenjen a függöny. Ez az üzemszerű hatékonyság egyik mutatója az, hogy havonta hány előadást tart a színház. Az ideális helyzethez képest azonban a szűkös anyagi támogatás és a bevételi korlátok a színházakat torz válaszokra készítik. A kényszerítő körülmények hatására esetleg utolsó tartalékukhoz nyúlnak: csökkentik az előadásszámot, még akkor is, ha ezzel létjogosultságukat kérdőjelezzik meg. Ami támogatott színháznál a működés mélypontja, az magánszínház esetében a maximum, hiszen az utóbbi legfeljebb havi tíz-tizenöt előadást teljesít. A magánszínház útja az alkalmi produkciótól a kvázi-folyamatos játszásig vezet, ennek mértéke azonban nála is elsősorban pénzkérdés. A magánszínházak is repertoárjátszásra törekednek, mivel hasonlítani kívánnak az általánosan elfogadotthoz, illetve élvezni szeretnék annak előnyeit. Minden egyenlősítő törekvés, illetve összemérés ellenében is hangsúlyozni kell a különbözőséget, hiszen igazságtalan lenne a különböző helyzetben lévő intézményeken ugyanazt számon kérni. A magánszínházak anyagi nehézségei minőségileg különböznek a támogatott színházak finanszírozási gondjaitól. Ami az egyik esetben magyarázat, a másikban legfeljebb hivatkozás, a felmentés keresése.

A repertoárjátszás gyakorlata - esetünkben, mondhatni, kényszere - szintén elgondolkodtató. A közgazdasági-pénzügyi megközelítések kivételével mindenki repertoárpartí. Színházcsináló, szervező, néző okkal ragaszkodik ahhoz, amit megszokott, és aminek az előnyeiről meg van győződve. A repertoárrendszer feltételezi a társulati formát, amely viszont, a közvélekedés szerint, a művészi értékteremtés legfőbb biztosítója. A korábban általános, munkajogi szempontból egységes függőségi viszonyok eltűntek, ma már a színész szerződésének számos variációja létezik. A művészsínházak körében általánosan elfogadott társulati formát az elmúlt időszakban több színház gyakorlata is megkérdőjelezte. Sokan állítják, hogy szétmálló társulatokat látunk, de közben zavarban is vagyunk; nem értjük, miért nem jelenik meg ez a leépülés a színvonal elviselhetetlen csökkenésében! Lehet, hogy csak differenciálódásról van szó. Az egyre nagyobb teret nyerő show-business-mentális nem ragaszkodik a társulathoz; számára

A THÁLIA SZÍNHÁZ MŰKÖDÉSÉNEK ELEMZÉSE A SZEPTEMBERI SZÁMBAN

legendő, ha egy produkció színvonalas egyéni teljesítményeket összegez. A kataritikus élmény igényével fellépő „művészsínháznak” jobb az esélyei, ha a produkció mögött társulati közösség áll, de természetesen nem zárható ki egy-egy alkalommal szerveződött csapat színvonalas teljesítménye sem. A valódi társulati háttér ugyanakkor nem rontja, hanem legtöbbször javítja a show-business igényei szerint készülő előadás minőségét. A szívtelen pénzügyi érvelés legföljebb arra hivatkozhat, hogy emiatt fölösleges luxus fenntartani egy társulatot.

Mindez a magyar színházi gyakorlatban sokkal egyszerűbben valósul meg. Az állami támogatás adta védettségekben a repertoárjátszás és egy kvázi-társulati rendszer teljes körű fenntartása egymást erősíti. Ezért hat egységesnek és homogénnek mindaz, ami már régen nem az. A különbség eltűntetését - úgy látszik - leginkább a színészek igénylik. Amíg ez a viszonylagos egység fenn tartható, addig a gázsik is nivellálhatók, nem kell szembenézni azzal az igazságtalansággal, hogy a szórakoztatóipar sztárja esetleg tízszer annyira lép a közönség elé, mint hasonló képességű társulati tag kollégája. Valljuk be, hogy az összjövendelem tekintetében már ma is közeledünk ehhez az állapothoz.

A magyar színház más vonatkozásokban is szemérmesen rejtegeti a különbségeket. Eltűntek a karakterek, a szerepkörök, nincsenek korszakos zenek, kismesterek és epizodisták, manapság mindenki „demokratikusán” egyenlő, mindenki „*alt round*” tehetőség, s ezért egy-egy vonatkozásban bátran mérheti magát a halhatatlanokhoz is. Ma minden előadás nagyszerű, mindenki sikeres, nincsenek mindenki számára nyilvánvaló bukások, tanulságos fiaskók, nagy újradeszdek, csak folyamatok, azonos intenzitású teljesítés létezik. A magyar színház legfőbb erénye és egyben legnagyobb baja, hogy a működő szerkezet garantálja a viszonylag színvonalas átlagot, de gátja az igazán egyéni, extrém kiugrásnak éppúgy, mint annak, hogy a dolgokat a nevükön nevezzük. Mindig minden jogfolytonos, a lázadók betöretnek, a közepes nagyszerűvé menedzseli fel magát. Ritkuló vitáink állandó konklúziója: „minden így van jól, s ha ügyesek leszünk, nem is változik semmi.”

Az 1997-98-as évad budapesti eseményei élén az Új Színházban történt drámai igazgatóváltás áll. Az évad második felében, március 15-én megnyílt a felújított Thália, az évad végére gazdára talált az átépített Tivoli, ezzel egy időben elköszönt a Józsefvárosi Színház. Április elsején megkezdődött a körüti Madách rekonstrukciója, s ezzel párhuzamosan - a korábbi szokásokkal ellentétben - a normál állapotnak megfelelő mennyiségű vendégjátékok időszaka. Bálint András mint az épülő Nemzeti Színház

igazgatója debütált, s egy olyan alapkö is a helyére került ezen a mozgalmas tavaszon, amely fölé -- ma már tudjuk - semmi sem épül majd.

A műsor

Minden színháznak - pontosabban minden színházteremnek - műsora van. A műsoron szereplő előadásokat legtöbbször a közreműködő színészek köre, olykor csak a közös igazgatás szervezi egységbe. Néhány évtizedre visszatekintve azt látjuk, hogy a magyar színház osztódással növekszik, mondhatni belülről trösztösödik. Mivel ma már gyakran két-három színházterem műsora tartozik egy-egy irány alá, nem alaptalan a kérdés, hogy a közös igazgatáson kívül mi közük is van egymáshoz a különböző helyszíneken zajló előadásoknak. Racionális magyarázat mindig van. Lehetséges, hogy éppen a műfaji különbségekre építő munkamegosztás szerint válik a nagyobbik terem pénzcsinálóvá, a kisebbik pedig pénzköltővé, vagy megfordítva. Arra is látunk példákat, hogy egy szórakoztató profilú színház önértékelési zavarból vagy önbecsülésből ragaszkodik a művésziértékteremtéshez. Az üzem szerű működés kényszere és a pénztelenség a rejtett intendatúrák korát vetíti elénk, pedig a sok kicsi önálló műhely több művészi lehetőséget kínál. Ugyanakkor a fenntartó számára több „éhes szájat”, tehát nyilván több gondot jelent.

Az 1997-98-as évadban az Operaházzal együtt huszonegy színház harminckilenc teremben tartott előadásokat. Ezekben esténként 14 500 néző foglalhatna helyet, ha volna olyan nap, amelyen minden színház játszik, és minden széken ülnek.

A támogatott színházak az évad során átlagosan nyolc-tíz darabot tartottak műsoron. Tíz fölött volt a Nemzeti és a Várszínház, a Madách és a Madách Kamara, a Kamra, a Víg és az Új Színház repertoárja. (Az Opera műsorával külön foglalkozunk.) Mivel mindenhol több bemutató volt, és több darab lekerült a műsorról, ezért a maximális havi repertoár két-három előadással kevesebb. A viszonylag kis repertoárral dolgozó színházak (Bárka, Kolibri, Játékszín, Józsefvárosi) esetében ez a különbség minimális. A magánszínházak közül a legtöbb előadást a Ruttkai Éva Színház tartotta műsoron: tizenegy darabot játszott az évad folyamán.

Az 1997-98-as évad teljes kínálata ebben a színházi körben 265-féle előadás volt. 96 műnek, az összes futó darab 36 százalékának ebben az évadban volt a bemutatója. Ugyancsak a repertoár frissességét, illetve a nagy „forgási sebességet” jelzi, hogy a játszott daraboknak csak 15 százalékát mutatták be 1995 előtt. Ez azt jelenti, hogy az átlagos pesti sikertörténetek körülbelül két évadra szólnak.

A repertoár nagysága egyszerre lehető-

ség és kényszer. Lehetőség a darabok, az előadások közötti különbségeket figyelembe vevő egyéni forgalmazásra, és kényszer, mivel minden futó előadást legalább havonta egyszer másorra kell tűzni. Érthető, hogy a művészeti vezetés élni kíván a lehetőségekkel, ám az már magyarázatra szorul, ha az említett kényszerrel saját lehetőségeit korlátozza. Elemzésünk következő részében természetesen nem szerepelnek azok a magánszínházak, amelyek anyagi helyzetük miatt játszanak keveset, hiszen náluk a havi két-három előadás is komoly teljesítmény lehet, ezért esetükben repertoárjátásról nem beszélhetünk.

Talán nem felesleges kimondanunk néhány evidenciát. Mielőtt egy darab lekerül a műsorról, szükségszerűen kevesebbszer játsszák. A sok bemutató sok levételt indokol, ugyanakkor sok sikertelen előadás esetén több bemutatót kell tartani. Nem mindegy, hogy egy előadás a huszadik vagy a kétszázadik alkalomnál tart-e. Tény, hogy a tizenhét támogatott színházban a 207 műsoron lévő darab közül hatvankettőt havonta egyszer vagy kétszer játszottak. Ha ez 62 kifutó, a műsorról hamarosan lekerülő előadást jelentene, amelyek helyet szorítanak a 78 új bemutatónak, akkor rendben is volna a dolog. Ehelyett azt látjuk: csak 24 esetben van szó arról, hogy a mű befejezte dicső vagy dicstelen földi pályafutását. Az esetek többségében az évad végére tovább bővült egyes színházak repertoárja, vagyis összességében a kínálat. A közönség szempontjából ez kedvező tendencia, de - mint látni fogjuk - az intézmények felől nézve nem ilyen egyértelmű a helyzet.

A nagy repertoár velejárója, hogy vannak kis előadásszámú darabok is, ezek műsoron tartása pedig művészi és gazdasági szempontból egyaránt problematikus. A heteken át pihentetett produkciók legtöbbször felújítópórába beiktatásával aktivizálhatók; a díszletek tárolása, szállítása, felállítása többletkiadásokat eredményez. Színházszerűtlennek, sőt ésszerűtlennek tűnik ez a megoldás, bizonyos okok azonban mégis általános gyakorlattá teszik.

A repertoárjátászás nagy előnye, hogy a közönségigény változására a színház viszonylag rugalmasan tud válaszolni: gyakrabban játssza azt, amire nagyobb az érdeklődés. Hosszú távon az anyagi ráfordítás és a szellemi hasznosulás szempontjából is kedvezőbb, ha egy előadás többször megy. A kevésbé kapós is eladható havi egy-két alkalommal, s ez mindenképpen jó, ha kevesek által igényelt értékről van szó. Mi történik azonban akkor, ha a műsoron tartást szemmel láthatóan valamilyen presztízsérdek, esetleg a bukás elkendőzése motiválja? Ez utóbbitól nem kellene félni. A budapesti színházak műsoráról az évad során számos esetben került le úgy darab, hogy nem érte meg a vidéki városokban átlagosnak tekintett húsz-huszonöt előadást. Ezek a művek szinte észrevétlenül tűntek el. Nem lehet könnyű helyzetben az az igazgató vagy főrendező, akinek választania kell, hogy két gyengén futó darab közül melyik maradjon műsoron, ha csak az egyik a saját rendezése.

Természetesen említhetnénk számos példát

arra is, amikor szakmailag fontos, jelentős előadások buktak meg. Ezért a bukás nem mindig szégyen - ha egyáltalán kiderül. Gyakran a siker is felemás dicsőség, bár erre szívesebben hivatkozik minden érintett. Ha az előadásszám és a nézőszám szerint sorba rakjuk a kínálatot, igen nagy távolságba kerül egymástól a listavezető és a sereghajtó. A közönség kétharmadát a toplista élén álló 55 darab vonzotta be a színházba. A be-mutató óta - 1998 májusáig - a legnagyobb előadásszámot megért előadások elgondolkodtató élményről alább közöljük. Ezek a darabok jutottak el a legtöbb nézőhöz, ezért azt mondhatjuk, hogy a színházról kialakult általános képet, sőt, talán az értékrendet is nagymértékben formálták.

1. Madách Színház	
<i>Macskák</i>	948
2. Madách Kamara	
<i>Élelem bére</i>	707
3. Madách Kamara	
<i>Páratlan páros</i>	591
4. Vígszínház	
<i>A padlás</i>	403
5. Mikroszkóp Színpad	
<i>Zsarukabaré</i>	352
6. Vígszínház	
<i>Játszd újra, Sam!</i>	320
7. Madách Színház	
<i>József és a színes, szélesvásznú álomkabát</i>	260
8. Játékszín	
<i>Furcsa pár</i>	215
9. Fővárosi Operett Színház	
<i>A muzsika hangja</i>	202
10. Vidám Színpad	
<i>Család ellen nincs orvosság</i>	200
11. Pesti Színház	
<i>A dzsungel könyve</i>	200

A repertoárjátászás az említett megszorításokkal is nagy mozgásteret biztosít a tervezésben; a színház optimálisan töltheti ki havi műsorát. A kialakult gyakorlat azt mutatja, hogy a résztvevők fizikai és pszichikai terhelhetősége miatt ugyanabból a produkcióból napi egy, legfeljebb két előadás tartható; de különböző előadásokból sem lehet naponta kettőnél többet bemutatni, mert a színpadtechnikai átállás ezt általában nem teszi lehetővé. A műszaki okokkal indokolt, illetve munkavállalói igényre kiadott szabadnapok, a napi műsortól mentesített főpróbahét csökkenthetik a havi előadásnapok számát. A jó kihasználtság szempontjából elvárható, hogy körülbelül huszonöt napon saját produkciók és vendéggjátékok menjenek, illetve a duplázásokkal és a tájelőadásokkal együtt havi harminc előadás legyen.

A színházak szinte egyetlen olyan bevételi forrása, amely nem igényel alkalmankénti befektetést, a színházterem bérbeadása. A közgyűlések, társadalmi események, bálók, aukciók nem jelennek meg a műsorbán, ilyenkor szünnap van. Mivel nincs az előadáshoz kötődő napi kiadás, ezeken a napokon előállhat a gazdasági csoda: előfordulhat, hogy a napi rezsit meghaladó bevételt könyvelhetnek el. A rendeltetészerű működés hiánya, íme, profitot termelt. A bérbeadás szempontjából a nagy és reprezen-

tatív termekkel rendelkező színházak vannak előnyös helyzetben.

A szünnap oka lehet másfajta kényszer is: a bevételek növelése helyett a kiadások csökkentése. A néző- és előadásszám csökkenésén borongók erre az összefüggésre általában nem gondolnak, inkább a társadalmi igények, a kulturális szokások megváltozásával magyarázzák a jelenséget. Előbb azonban talán érdemes körülnézni színházon belül is. Először is - láttuk - a színház úgy takarékoskodik, hogy nem játszik. Másodszor: belső szerkezeti átrendeződés zajlik, amennyiben lassan minden színházban a nagyterem mellett megjelenik egy alternatív játéklehetőséget biztosító kisterem vagy stúdió. Ezeken a helyeken egyre több előadás születik, a kis befogadóképesség miatt rossz fajlagos mutatókkal. Az országos helyzet szintén arról tanúskodik, hogy változatlan vagy növekvő előadásszám mellett csökken a nézőszám. A stúdiószínházak szaporodása, a párhuzamos játékszámok egyeztetését kíván, s végül ugyanakkora társulatoknak kell(ene) immár több produkciót kiállítani. Megemlíthetjük a nézőszám csökkenésének még egy okát: a rekonstrukciók során szinte kivétel nélkül minden nagyterem befogadóképessége csökkent.

Mindebből jól látszik, mennyi fontos összetevője van annak, hogy milyen előadás-szám mellett hány nézőt képes fogadni egy színház. Általános értékelést lehetetlen megfogalmazni, azon viszont érdemes elgondolkozni, hogy egyik-másik színház miért ját-szik a kívánatosnál kevesebbet.

A havi átlag kiszámításához a színházak teljes havi előadásszámát átlagoltuk. A lehetséges naptári napok számánál többször játsszik havonta a Madách Színház és kamaraszínháza. 28-30 napos átlagot mondhat magáénak a Víg és a Pesti, a József Attila és az Operett. 25 körül mozog a Nemzeti, a Katona, a Kamra, a Radnóti, a Játékszín, a Vidám Színpad és a Mikroszkóp. Húsz körüli vagy valamivel kevesebb átlagot mutat a Várszínház, az Új Színház és a Budapesti Kamara, valamint az ideiglenes körülmények között dolgozó Bárka Színház. A magánszínházak havi átlaga jóval alacsonyabb, ennek azonban egyértelműen anyagi okai vannak.

A nagy repertoár és a kis előadásszám olykor - feltételezhetően - a sikertelen működést hivatott leplezni. A viszonylag rosszul finanszírozott színházak - és melyik nem ilyen!? - különösen szívesen hivatkoznak a pénzühiányra, amikor csökkentik az előadásszámot, miközben sok bemutatót tartva hízlalják repertoárjukat, ezzel nemcsak sikeresnek látszanak majd, de garantáltan alulfinszírozottak is lesznek.

Nem érdektelen az egyes színházak átlagos előadásszáma sem. Ez a szám az egyes bemutatott darabok várható élettartamát, előadásszámát jelzi, a demográfiában használatos átlagéletkorhoz hasonlóan. A mutatót úgy képeztük, hogy a bemutatótól 1998 májusáig teljesített előadásszámokat - a legnagyobbat és a legkisebbet figyelmen kívül hagyva - átlagoltuk. Ezzel a legnagyobb siker átlagszámítást torzító hatását kívántuk kivédeni, mint ahogy az is figyelembe veendő, hogy a legutolsó bemutató az eltelet

rövid idő miatt még nem lehet az átlagotmagasabb előadásszámokat érnek el. Elgondolkodtat azonban, hogy a repertoár és az

Az alábbi összefoglaló táblázatban ezen-éves bemutatás szám vonatkozásában teljesen kívül néhány, korábban már érintett mennyi-„kevert” a mezőny; nem alakítható ki két ségi mutatót is feltüntetünk: a repertoárkarakteresen eltérő csoport. A szélső pontnagyságát, az évad során tartott bemutatóktokat valahogy így lehetne megfogalmazni. Szórakoztató színházi kis repertoár, kevés

	Átlag előadásszám	Repertoár	Bemutató	Havi
	a z	1987-88-as	évadban	
1. Madách Kamara	141,5	12	3	38
2. Vígszínház*	111,9	12	4	30
3. Madách Színház*	88,2	12	3	3s
4. Mikroszkóp Színpad	84,8	9	3	25
5. Fővárosi Operett Színház	70,1	9	4	28
6. Vidám Színpad	67,7	9	3	24
7. Játékszín	65,2	6	2	22
8. Pesti Színház	60,4	10	3	-
9. József Attila Színház*	54,5	12	4	28
10. Nemzeti Színház	44,7	11	4	24
11. Várszínház*	42,3	11	4	20
12. Új Színház*	40,0	11	3	20
13. Radnóti Színház	39,2	10	4	25
14. Budapesti Kamara Színház**	38,4	22	9	16
15. Katona József Színház	32,4	9	4	-
16. Kamra	31,4	13	4	24

* Az épületben működő stúdiószínház nélkül
** A Józsefvárosi Színház, valamint az Asbóth utcai Kisszínpad és a Shure Stúdió együtt

számát, valamint a havi előadásszám-átlagot:

Érdeemes ehhez a táblázathoz néhány további megjegyzést fűzni. A szórakoztatást profiljuk vagy szándékuk szerint vállaló színházak - dicséretükre legyen mondva - jóval

bemutató, magas előadásátlag. Művész-színházi, drámai, nem zenés profil: nagy repertoár, sok bemutató, alacsony átlag-előadásszám. Feltűnő, hogy mindegyik

színháznál találunk a várakozástól eltérő adatokat is. Ez nem jelenthet mást, mint hogy a differenciáló hatással szemben működik egy igen erős homogenizáló erő, amely nem hagyja, hogy a különbségek egyértelműen megjelenjenek. A repertoár-játszás csábító lehetőségei és kényszerei mindennél erősebbek; a támogatás adta előnyöket az üzleti mentalitás is kihasználja, a siker és a sikertelenség relatívvá lesz, de nem egymáshoz, hanem önmagához mérten válik taktikusan kihasználhatóvá. A normális - megkockáztatom - az lenne, ha éles cezúra választaná el egymástól a két szférát, s azokon belül lennének olyan színházak, amelyek szélső ponton levő mutatókkal rendelkeznek. Ez esetben valószínűleg konkrét magyarázatok adódnának konkrét kérdésekre, és talán fel se merülne ebben a formában a probléma: szükségszerű-e - és ha igen, milyen mértékben - az úgynevezett művész-színházak sikertelensége a vállaltan szórakoztató színházak sikerességével szemben?

Az átlagszámítás elvégezhető a magán-színházak körére is, de a két végeredmény összehasonlíthatósága igencsak kérdéses. Az alacsony előadásszám, a kisebb repertoár kevesebb bemutatót kíván, ezért jelentős szériákat csak évadok hosszú során lehetne elérni; ezt azonban a ténylegesen létező intézményi és pénzügyi bizonytalanság lehetetlenné teszi. Amikor ezen színházak növekvő jelenlétével számolunk, ezt semmiképpen sem mennyiségi vonatkozásban tesszük.

(A folytatás következő számunkban)

A SZIKRA LAPNYOMDA RT. ÉS AZ ATHENAEUM NYOMDA RT.

RÖVID HATÁRIDŐVEL, PONTOS,
SZÉP KIVITELEZÉSSEN VÁLLALJA
SZÍNHÁZI MŰSORFÜZETEK, ÚJSÁ-
GOK, PLAKÁTOK, SZÓRÓLAPOK
KÉSZÍTÉSÉT.

SZIKRA LAPNYOMDA RT. 1133 BUDAPEST,
VISEGRÁDI U. 116.
TEL.: 349-1545, 349-0932, 329-1439
FAX: 349-8709



SZIKRA LAPNYOMDA RT.



ATHENAEUM NYOMDA RT.

SZÍNHÁZJEGYEK ÉS BÉRLETEK MŰANYAGKÁRTYA FORMÁBAN IS!

A színház életében is szerepet játszik
az ügyvitel.

Kipróbált, korszerű nyomtatványokat,
jegyeket, bérleteket,
műanyagkártyákat ajánlunk!

ÁLLAMI NYOMDA RT.

1102 Budapest, Halom u. 5. Telefon: 431-1305



ÁLLAMI NYOMDA
Részvénytársaság